

A brexit releváns közgazdasági dimenziói*

Nánási Levente

Halmai Péter (szerk.):

A brexit forgatókönyvei és hatásai

Dialóg Campus, Budapest, 2020, 302 o.

ISBN: 9786156020116

A kötet témája az európai integráció fejlődése szempontjából is alapvető jelentőségű. A brexit az esetleges európai dezintegráció empirikus példája. E kötet kulcsot kínál a folyamat átfogó értelmezéséhez és a következtetések levonásához.

A tanulmánykötetben megjelenő, a brexitet és lehetséges irányait elemző tanulmányok alapvetően még a brit kilépés lezárulta előtt – a kiadást megelőzően többször is aktualizálva – készültek el. (A kötet ezért a szerkesztő, *Halmai Péter* tollából két előszót is tartalmaz.) A fő gondolatmenet átfogó ívbe helyezi a brexitet. Az egyes szerkezeti egységek a brexit valamennyi releváns közgazdaság dimenzióját áttekinthetik. A kötet első három tanulmányában részletes „természetrajzot” kapunk arról a politikai és gazdasági diskurzusról, amely értelmezési keretbe helyezi a tagság előnyeiről és hátrányairól szóló információkat, s amely elvezetett a mindent eldöntő országos népszavazásig, ahol a britek végül a kilépés mellett tették le a voksukat. A következő tanulmányokban már a kötet fő témaköreire, a brexittel összefüggő, átfogó gazdasági, pénzügyi és kereskedelmi kérdések részletes elemzésére kerül sor.

A kötet a brexit gazdasági és további következményei feltárására irányuló, széles perspektívában megnyilvánuló tudományos diskurzusba illeszkedik. A fejezetek rendkívül objektíven, önálló kutatási eredményeket felvonultatva, vagy másodlagos forrásokat összehasonlítva és analizálva reflektálnak a brexit folyamataira. Stílusuk világos, olvasható, könnyen értelmezhető, egyértelműen követhető a téma laikusai számára is. A kötet struktúrája szigorú logikát követ. A fejezetek egymásra épülnek, ám külön-külön is jól érthetők.

* A jelen kiadványban megjelenő írások a szerzők nézeteit tartalmazzák, ami nem feltétlenül egyezik a Magyar Nemzeti Bank hivatalos álláspontjával.

Nánási Levente: Nemzeti Közszolgálati Egyetem, PhD-hallgató. E-mail: nanasi.levente@gmail.com

A kötet gerincét egyértelműen a brit kilépés következtében kialakuló gazdasági és kereskedelmi helyzetet mélységében és komplexitásában is áttekintő és értékelő tanulmányok képezik. Az alábbiakban e tanulmányokat tekintjük át.

A gazdaságtani összefüggések feltárását *Halmai Péter* kezdi meg alapos és sokrétű, önmagában monográfia jellegű tanulmánya keretében¹. (*A brexit gazdaságtana*, 83–208. o.) Elemzésében bizonyítja: az Egyesült Királyság uniós tagsága számos, nagyon előnyös gazdasági hatással járt, különösen a kereskedelem és a közvetlen külföldi beruházások bevonása szempontjából. A népszavazást megelőző kampány során elhangzott, hátrányokkal riogató, agresszív propaganda tényszerűen nem fedte a valóságot. Az ország második világháború utáni leginkább dinamikus gazdasági növekedése egybeesett a brit tagság évtizedeivel. A számos csörte okát képező közös költségvetéshez való hozzájárulásról is megállapítja, hogy a brit pénzügyi kötelezettség teljesítése a gazdaság méretéhez képest mérsékelt mértékű nettó terhet jelentett. Ráadásul az 1984-ben kialakított befizetési szabályok eredményeképpen javult a brit nettó pozíció. A brexittel kapcsolatos helyzetértékelés sarokköve a gazdasági kérdések tárgyilagos feltárása. Az EU és a britek pénzügyi kapcsolatait leíró elemzés objektív mércét nyújthat a kampányban elhangzó kijelentések igazságtartalmával szemben. Egyúttal muníciót adhat a globalizáció- és integrációellenes hangok tényszerű cáfolatához. A fejezet második része áttekinti a brexit „kemény” és „puha” változatainak a lehetőségeit. A két terminus tulajdonképpen arra utal, hogy a britek előtt alapvetően két út körvonalazódott az Európai Unióval való kapcsolataik újradefiniálásához. E kérdés önmagában is majdnem ugyanolyan megosztónak bizonyult, mint maga az EU-ból való kilépés. A kilépést pártoló politikusok álláspontja szerint a brit EU-tagság megszűnése után az ország a továbbiakban már nem kíván részt venni az EU egységes belső piacában és a vámunióban sem. A másik út a kereskedelmi és gazdasági összefonódást jobban érvényesítő intézményes együttműködés (differenciált integráció) lett volna. A fejezet kitér a pénzügyi szolgáltatások helyzetének alakulására is, ami a brexit egyik kardinális következménye. A brexit e tekintetben egyértelműen negatív irányú elmozdulást jelent, hiszen London eddig az európai pénzügyi szektorban domináns szerepet töltött be. Nagyon érzékeny kérdés: a kapcsolatok milyen mélységben maradnak meg, s a britek milyen keretek között, milyen kiterjedésben, és milyen területeken férhetnek majd hozzá az uniós belső piachoz. Az Egyesült Királyságnak jövőbeli kereskedelempolitikai kapcsolatai alapjait is le kellett fektetnie. A tanulmány befejezésül tárgyalja: miként lehet képes a brit gazdaság a mélyen beágyazott és stabil kereteket adó partnerség hirtelen felmondása által okozott sokkhatást kiheverni. A szerző szerint elhúzódó és tartós negatív következményei lesznek a kilépésnek. A brit gazdaságnak számos versenyképességi, pénzügyi és strukturális kihívással kell szembesülnie. Azok kezelése az EU-n kívülre kerülve még inkább nehéznek ígérkezik.

¹ A brexit témakörében az adott tanulmányon túl ld. még *Halmai (2018)*, *Halmai (2020a, b, c)*.

Halmai Péter tanulmánya tételesen megnevezi, majd kimunkáltan jellemzi az összetett és sok tényezőös gazdasági és kereskedelmi kapcsolatrendszerben bekövetkező változások lehetséges irányait. Mindezt olyan tágabb perspektívába helyezi, amely a „deglobalizáció” prominenseinek érvrendszerére is reflektál. Az objektivitás, tényyszerűség és szakmaiság mércéjével mutatja be az Egyesült Királyság pénzügyi és gazdasági helyzetének alakulását, valamint távozásának bizonytalanságot és instabilitást gerjesztő hatásait, amelyek végső soron paradox ellentétét is jelentik a brexit irányában támasztott elvárásoknak.

Elekes Andrea tanulmánya a pénzügyi szolgáltatások helyzetének változását veszi górcső alá. E folyamatok az Egyesült Királyság és a londoni pénzpiac „ökoszisztémáját” nagyban befolyásolják, a brit versenyképességet számottevő mértékben alakíthatják. A szerző áttekinti, hogy a „kemény” és „puha” brexit megvalósulása milyen hirtelen következményekkel jár a britek számára, majd részletesen elemzi a versenyképességre gyakorolt hatásokat. Elekes rámutat: számos olyan átállás és rendszertényező-kiigazítás várható, amely az egyre változó környezet támasztotta adaptációs kényszer mellett még nagyobb terhet ró a pénzügyi rendszerre. Mindez ronthatja a versenyképességet, az ügyfelek igényeihez és az új szabályozási környezethez való gyors alkalmazkodást, következésképpen többletköltségeket és a versenyképesség ideiglenes romlását vonhatja maga után.

Kutasi Gábor tanulmánya a brexit árfolyamhatásait, méghozzá a magyar munkavállalókra gyakorolt következményeit helyezi a középpontba. A kérdés általánosságban, brit szempontból is nagy jelentőségű, hiszen az európai uniós állampolgárok jelentős része magasan kvalifikált vagy éppen hiányszakmákba érkező, szakképzett munkaerőt biztosított az Egyesült Királyságnak. A brit termelékenység tulajdonképpen haszonélvezője volt a migrációnak. A fejezetben a munkaerő-migráció gazdasági elmélete adja a kiindulópontot a következő kérdések megválaszolásához: melyek a gazdasági elvándorlást katalizáló tényezők, melyek a fogadó gazdaságban bekövetkező változások, miért van fontos szerepe az integrációnak, illetve miért számít népszerű célpontnak az Egyesült Királyság. Kutasi empirikus elemzés révén keres összefüggést a magyar munkaerőpiac helyzete és az angol font árfolyamának változása között. A tanulmány segíthet a közbeszédben gyakran említett „angliai magyarok” elvándorlása motiváló tényezőinek megértésében. Arra is kitér: milyen pénzügyi ösztönzők hatására változhatnak meg a percepcióik, amelyek a visszatérésükkel kapcsolatos várakozásokra is hatással lehetnek. A kötet utolsó fejezetében szintén Kutasi, valamint szerzőtársa a brexit exportra, illetve a magyar külkereskedelmi mutatókra gyakorolt hatását tekinti át.

Szarvas Erik tanulmánya bemutatja a brexit következményeit az Egyesült Királyság WTO-kötelezettségeinek tekintetében. E témakör áttekintése hozzájárulhat az önálló brit kereskedelempolitika lehetőségeinek megértéséhez.

A *Halmi Péter* szerkesztésében megjelent összefoglaló tanulmánykötet nagy alapposszággal járta körül a brexit kiváltó okait, valamint gazdasági hatásait az Európai Unióra és az Egyesült Királyságra vonatkozóan egyaránt. Véleményem szerint a mű célja maradéktalanul megvalósul, hiszen idiografikusan, minden alrendszer és szempontot figyelembe véve sikerült átfogó képet adni az események dinamikájáról, várható kimeneteleiről, anélkül, hogy kétséges jóslatokba bocsátkoznának. A probléma lényegét, „core issue-ját” remekül megragadják a szerzők. Egymásra épülő, a témát folyamatosan kibővítő tanulmányokkal adnak képet a kibontakozó problémákról és a várható nehézségekről.

A kötetben talán az indokoltnál kevesebb figyelmet kapott a brexitet megelőző gazdasági dinamika bemutatása². 2007-től a brit növekedés kifulladás, a termelékenység növekedése megtorpant. Ez a reálbérek emelkedésének lelassulásával s jövedelmi ártrendeződéssel, az egyenlőtlenségek növekedésével is járt a gazdasági világválság hatásaival párhuzamosan. Ezek az egymást átfedő és erősítő folyamatok rásegítettek az elit- és globalizációellenes hangulatra, végső soron pedig döntő hatással bírtak a politikai aréna populista irányba tolódásához is.

A kötet erőssége, hogy a magas színvonalú elemzés korlátozott gazdaságtudományi, kereskedelempolitikai és pénzügyi ismeretekkel rendelkező olvasó számára is érthető. Jól illusztrált, informatív tanulmányok alapján kaphatunk betekintést a rendkívül összetett nemzetközi esemény szélesebb összefüggéseibe és lehetséges következményeibe. A szerzők nagy gondot fordítottak arra, hogy tudományos kereteket adjanak egy alapvetően nagyon kiélezett és végletes síkon folyó politikai és gazdasági párbeszédnek, amely rendkívül beszorította a brit kilépés következményeiről folyó diskurzust.

Mindemellett úgy vélem, rendkívül érdekes és hasznos lenne a további kutatómunka e területen. A kilépést követő időszakban bekövetkező gazdasági és társadalmi folyamatok, az EU–brit kapcsolatrendszer dinamikájának alakulásával együtt továbbra is rendkívül nagy potenciállal bíró kutatási terület, ahol számos „knowledge gap” jelenség található. Természetesen e kutatások megvalósítása rendkívül időigényes, s a téma sokrétűsége miatt nagyon összetett tudományos tevékenységet igényel, amelynek kivitelezése és koordinálása aprólékos és elhúzódó folyamatot jelent.

Összegezve a korábban leírtakat, a tanulmánykötet alaposan, informatívan, koherensen és az eseményeket értő magyarázattal ellátva mutatja be a brexit jelenségét, problematikus és egyben fontos következményekkel járó voltát. A brexit az Egyesült Királyság és egész Európai Unió gazdasági és politikai életére is folyamatosan hatást gyakorol: a globalizáció összetett folyamatainak szétszalazásában és a globalizációellenes gondolatok felszínre törésének megértésében egyaránt példaértékű.

² E témaköröket részletesen tárgyalja *Halmi (2020a, b, c)*

Alapos analízisével világunk társadalmi, politikai és gazdasági működése is jobban megérthetővé válik.

Felhasznált irodalom

Halmi Péter (2018): *A Brexit lehetséges gazdasági hatásai. Gazdaságtani alapok, módszertani lehetőségek.* Európai Tükör, 21(2): 7–32.

Halmi Péter (2020a): *A dezintegráció gazdaságtana. A brexit esete.* Közgazdasági Szemle, 67(9): 837–877. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2020.9.837>

Halmi Péter (2020b): *A populizmus ára: a Brexit adó.* Magyar Tudomány, 181(12): 1621–1635. <https://doi.org/10.1556/2065.181.2020.12.6>

Halmi Péter (2020c): *Mélyintegráció. A Gazdasági és Monetáris Unió ökonómiája.* Budapest, Akadémiai Kiadó.